

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра психології та суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А.Кузнєцова

27 серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Ступінь магістра

Галузь знань

01 Освіта

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.04 Середня освіта (Математика)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.08 Середня освіта (Фізика)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.02 Середня освіта (Російська мова і література)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова і література)

Спеціальність: 016. Спеціальна освіта

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.13 Середня освіта

(Музичне мистецтво)

Спеціальність: 013. Початкова освіта

Спеціальність: 012. Дошкільна освіта

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.05 Середня освіта(Біологія та здоров'я людини)

Спеціальність: 014. Середня освіта

Предметна спеціальність 014.11 Середня освіта(Фізична культура)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 032. Історія та археологія

Спеціальність: 035. Філологія

Предметна спеціальність 035.01 Українська мова і література

Спеціальність: 035. Філологія

Предметна спеціальність 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша-німецька

Спеціальність: 035. Філологія

Предметна спеціальність 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша-англійська

Галузь знань 23 Соціальна робота

Спеціальність: 231. Соціальна робота

Галузь знань 12 Інформаційні технології

Спеціальність: 122. Комп'ютерні науки

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 052. Політологія

Спеціальність: 053. Психологія

Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини

Спеціальність: 051 Економіка

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Спеціальність: 071 Облік і оподаткування

2019-2020 навчальний рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни <i>денна форма навчання</i>
		<p>Кількість кредитів – 3</p>

	<p>(переклад включно), перша-німецька Спеціальність: 035. Філологія Предметна спеціальність 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша-англійська</p> <p>Галузь знань 23 Соціальна робота Спеціальність: 231. Соціальна робота</p> <p>Галузь знань 12 Інформаційні технології Спеціальність: 122. Комп'ютерні науки</p> <p>Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки Спеціальність: 052. Політологія Спеціальність: 053. Психологія Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини Спеціальність: 051 Економіка</p> <p>Галузь знань 07 Управління та адміністрування Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа та страхування Спеціальність: 071 Облік і оподаткування</p>	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – есе, реферати, доповіді.		Семестр
Загальна кількість годин -90		11
		Лекції
		12 год.
		Лабораторні
		8 год.
		Індивідуальні
		Самостійна робота
		70 год.
		Вид контролю: залік
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –1 самостійної роботи студента - 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 20/70 (22% / 78%)

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання Мета:

- формування такого практичного світогляду людини, який би щонайкраще поєднував її професійну діяльність із загальними цивілізаційними цінностями, закладеними в основу системи освіти;
- вчити і виховувати;
- максимальний розвиток людських якостей;
- максимальний розвиток творчого потенціалу людини.

Завдання:

- розробка нових філософських концепцій, які повинні стати загальнотеоретичною основою розвитку світогляду;
- впровадження певного існуючого типу культури, світогляду, його основних елементів у безпосереднє життя суспільства;
- співвідношення двох завдань педагогічної діяльності: 1) забезпечення передачі здобутків існуючих досягнень культури від покоління до покоління, тобто її суспільної спадкоємності, і 2) виховання у людей нового типу культури, її нових світоглядно-філософських основ.

Передумови для вивчення дисципліни:

Студенти повинні вміти: працювати самостійно без постійного керівництва; брати на себе відповідальність за власною ініціативою; помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення; аналізувати нові ситуації й застосовувати вже наявні знання для такого аналізу; працювати в команді; засвоювати будь-які знання за власною ініціативою; приймати рішення на основі здорових суджень.

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Філософія освіти» студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

- здібність вдосконалювати і розвивати свій загальноінтелектуальний і загальнокультурний рівні;
- готовність використовувати знання сучасних проблем освіти при вирішенні освітніх та професійних завдань.

II. Фахові:

- Здібність формувати освітнє середовище і використовувати свої здібності в реалізації завдань інноваційної освітньої політики;
- Готовність використовувати індивідуальні та групові технології прийняття рішень в управлінні освітнім закладом, спираючись на вітчизняний та закордонний досвід;
- Готовність до здійснення педагогічного проектування навчального середовища, освітніх програм та індивідуальних освітніх маршрутів;
- Готовність і спроможність розробляти стратегії просвітницької діяльності, формувати і вдосконалювати культурні потреби різних груп населення; Готовність до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для вирішення культурно-просвітницьких завдань.

Для ОП Середня освіта (Музичне мистецтво):

I. Загальнопредметні компетентності:

- ЗК1.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК2.** Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК3.** Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Програмні результати навчання:

ПРН 3. Демонструє критичне ставлення до світоглядних теорій у процесі розв'язання соціальних і мистецько-професійних завдань.

ПРН 8. Уміти знаходити, обробляти та аналізувати інформації з різних джерел (передусім – за допомогою цифрових технологій).

ПРН 11. Розуміти значущість культури і мистецтва для виховання і розвитку особистості учня, студента, цінувати полікультурність світу і вміти керуватися у своїй діяльності сучасними принципами співробітництва, толерантності, діалогу культур.

ПРН 12. Вміти вчитися впродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію.

1. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Концептуальні засади філософії освіти

Тема 1. Філософія освіти, її роль та місце в системі філософського знання. Актуальність “філософії освіти”. Поняття “філософія освіти”, предмет і завдання. Основні методологічні концепції гуманітарного знання. Структура філософії освіти.

Тема 2. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті. Виховання у Первісному суспільстві. Перші школи світової цивілізації. Феномен античної філософської школи. Філософсько-педагогічні погляди Сократа, Платона, Аристотеля та Демокріта. Християнство та інститут освіти в епоху Середніх віків. Розвиток філософії освіти в епоху Відродження і Нового часу. Історична ретроспектива філософії освіти XIX ст.

Тема 3. Національні аспекти філософії освіти в Україні.

Історія розвитку філософії освіти в Україні. Філософія освіти Григорія Сковороди. Освіта в Україні і світі (сучасні реалії). Концептуальні засади філософії освіти в Україні та їх впровадження в педагогічну практику. Законодавчо-нормативне забезпечення освітянської галузі в Україні.

Кредит 2. Пошуки філософських основ сучасної освіти

Тема 4. Науково-філософський спосіб сприйняття дійсності.

Актуальність науково-філософського способу сприйняття дійсності. Роль теорії еволюції у науково-філософському світогляді. Поняття “еволюція” у контексті науково-філософського світогляду. Поняття “буття” у контексті науково-філософського світогляду.

Тема 5. Духовні виміри людського буття. Загальнолюдські цінності.

Духовність – один з інтегруючих елементів суспільства. Роль цінностей у структурі буття особистості. Світоглядні засади особистості – основа педагогічної діяльності. “Золоте правило моралі” та його вплив на розвиток філософії освіти. Біблейські заповіді – основа внутрішнього абстрактного образу особистості. Система освіти як транслятор норм і цінностей буття. Моральні максими Л. Толстого. Формування української ціннісно-нормативної моделі. Ціль і мета як відношення та передбачуваний результат.

Тема 6. Естетичний вимір філософії освіти.

Проблема естетичної освіти та виховання у європейській філософській думці. Естетичне в освітньо-виховному процесі. Основні функції процесу естетичного виховання. Особливий статус мистецтва в освітньо-виховному процесі.

Кредит 3. Проблеми і перспективи розвитку філософії освіти

Тема 7. Гендерна освіта.

Методологія вивчення. Співвідношення термінів: гендер, педагогіка, освіта. Гендерна педагогіка (теорія). Гендерна педагогіка в аудиторії.

Тема 8. Менеджмент навчально-виховної діяльності як предмет філософії освіти.

Філософська рефлексія явища менеджменту освіти. Генеза менеджменту освіти. Природа менеджменту освіти. Сутність менеджменту освіти. Зміст менеджменту освіти. Форми менеджменту освіти. Види менеджменту освіти.

Рівні менеджменту освіти. Педагогічний менеджмент як несанкціонований вплив змісту освіти на мислення і поведінку особистості. Концептуалізація управління освітою на початку ХХІ століття.

Тема 9. Педагогічна епістемологія

Поняття “знання” є ключовим для епістемології. Походження знань, їхній спосіб існування і відтворення, а також взаємні зв'язки між різними знаннями є ключовими проблемами епістемології. Водночас, погляд на самі знання може бути різним, залежно від того, який аспект знань постає вирішальним для тих чи інших цілей. Так, для науки знання вимагають одних критеріїв, або, як кажуть філософи науки, “верифікації”, тобто перевірки на істинність, для релігії – зовсім інших, ще інших для моралі. Педагогіка також має власний погляд на знання. Тому варто говорити про наукову, релігійну, моральну тощо епістемологію, а також про епістемологію педагогічну.

Тема 10. Сучасний філософсько-освітній дискурс

Вплив сучасних соціокультурних тенденцій на систему освіти виявляється в:

- 1) посиленні її ролі як джерела ідей, нового знання, технології, інформації;
- 2) усвідомленні імперативу виживання і глобальної відповідальності за свої дії, що визначається мірою духовного у кожній людині;
- 3) урізноманітненні соціальних укладів суспільства, що зумовлює потребу в гнучкості мислення, сприйняття світу та діалозі культур.

Таким чином, означений соціокультурний контекст зумовлює процес кардинальних змін в освіті, і, відповідно, перегляду взаєдичних принципів освітньої політики. Вони як кінцеві орієнтири освітньої діяльності з неминучістю повинні збігатися із стратегічними орієнтирами суспільства. Позаяк сфера освіти, виконуючи роль трансляції соціокультурного досвіду людства і забезпечення у такий спосіб можливостей входження нових поколінь в активне соціальне життя, має своєю безпосередньою функцією відтворення суспільного організму, а саме його базових цінностей, духовних орієнтирів та стратегічних інтересів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин										
	Денна форма										
	Усього	у тому числі									
л		п	лаб	інд	сп						
1	2	3	4	5	6	7					
Кредит 1. Концептуальні засади філософії освіти											
Тема 1. Філософія освіти, її роль та місце в системі філософського знання.	10	2	2			6					
Тема 2. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті.	12	2	2			8					
Тема 3. Національні аспекти філософії	8	2				6					

освіти в Україні												
Усього	30	6	4			20						
Кредит 2. Пошуки філософських основ сучасної освіти												
Тема 4. Науково-філософський спосіб сприйняття дійсності	8	2				6						
Тема 5. Духовні виміри людського буття. Загальнолюдські цінності	14	2	2			10						
Тема 6. Естетичний вимір філософії освіти	10	2	2			6						
Усього	32	6	4			22						
Кредит 3. Проблеми і перспективи розвитку філософії освіти												
Тема 7. Гендерна освіта	6					6						
Тема 8. Менеджмент навчально-виховної діяльності як предмет філософії освіти	8					8						
Тема 9. Педагогічна епістемологія	8					8						
Тема 10. Сучасний філософсько-освітній дискурс	6					6						
Усього	28					28						
Усього годин	90	12	8			70						

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1 Концептуальні засади філософії освіти		
1	Тема 1. Філософія освіти, її роль та місце в системі філософського знання.	2
2	Тема 2. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті.	2
3	Тема 3. Національні аспекти філософії освіти в Україні	2
Кредит 2 Пошуки філософських основ сучасної освіти		
4	Тема 4 Науково-філософський спосіб сприйняття дійсності	2
5	Тема 5. Духовні виміри людського буття. Загальнолюдські цінності	2
6	Тема 6. Естетичний вимір філософії освіти	2
	Разом:	12

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1 Концептуальні засади філософії освіти	
1.	Філософія освіти, її роль та місце в системі філософського знання.	2
2.	Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті	2
	Кредит 2 Пошуки філософських основ сучасної освіти	
3.	Духовні виміри людського буття. Загальнолюдські цінності	2
4.	Естетичний вимір філософії освіти	2
	Разом	8

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1 Концептуальні засади філософії освіти	
1	Основні методологічні концепції гуманітарного знання	6
2	Історична ретроспектива філософії освіти XIX ст..	8
3	Законодавчо-нормативне забезпечення освітянської галузі в Україні.	6
	Кредит 2 Пошуки філософських основ сучасної освіти	
1	Роль теорії еволюції у науково-філософському світогляді	6
2	Формування української ціннісно-нормативної моделі	10
3	Особливий статус мистецтва в освітньо-виховному процесі	6
	Кредит 3 Проблеми і перспективи розвитку філософії освіти	
1	Особливості сучасної гендерної педагогіки	6
2	Концептуалізація управління освітою на початку XXI ст.	8
3	Системний погляд на педагогічну епістемологію	8
4	Філософські основи нової парадигми освіти	6
	Разом	70

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання: написання есе, , індивідуальне завдання, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, доповідь, колоквиум.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

9. Методи навчання

Загальнонаукові методи:

індукція, дедукція, аналіз, синтез, аналогія, абстрагування.

Методи активізації та оптимізації навчального процесу: дискусія, диспут, бесіда, самоаналіз та самоконтроль.

10. Методи контролю

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань (заліку).

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних робіт, умінь самостійно опрацювати тести, складання конспекту, написання звіту, реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (заліку) є підсумкова перевірка глибини засвоєння студентом програмного матеріалу дисципліни, логіки та взаємозв'язків між окремими її розділами, здатність творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни тощо.

Контроль знань студентів здійснюється за кредитно–трансферною системою.

Поточний контроль виявляє ступінь самопідготовки та самоорганізації студента, його активність на заняттях, зацікавленість в опануванні основних проблем курсу, рівень виконання завдань для самостійної роботи. Здійснюється у таких формах:

- Усна доповідь та доповнення на семінарському занятті;
- Перевірка конспектів лекцій та опрацьованої додаткової літератури;
- тести за вивченими темами;
- індивідуальні завдання;

Підсумковий контроль знань у формі заліку.

Головним елементом підсумкового контролю рівня та характеру засвоєння знань студентами є виконання ними мкр і тестів за трьома рівнями: *ознайомчим, понятійно-аналітичним та продуктивно-синтетичним*.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота										Контрольна робота	Залік	Накопичувальні бали/ Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	100	120	300
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Критерії оцінювання знань та вмінь студентів

При усних відповідях: повнота розкриття питання та розуміння матеріалу; логіка викладення матеріалу та культура мовлення; використання різних способів аргументації для підкріплення своєї відповіді; використання основної та додаткової літератури, творче її

опрацювання; уміння робити порівняння, співставлення та висновки, вміння давати вичерпні відповіді на поставлені запитання.

При виконанні письмових завдань: повнота та систематизованість матеріалу, акуратність в оформленні письмової роботи, використання інформаційних технологій та комп'ютерної техніки.

Для визначення ступеню оволодіння навчальним матеріалом із подальшим його оцінюванням застосовуються наступні рівні досягнень студентів:

«Високий рівень». Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

«Достатній рівень». Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формування висновків, допускає несуттєві неточності.

«Задовільний рівень». Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

«Низький рівень». Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно.

«Незадовільний рівень». Студент не володіє навчальним матеріалом.

Підсумковий бал є результатом оцінювання досягнень студента в усіх аспектах його навчальної діяльності з дисципліни : усна відповідь, написання рефератів та доповідей, виконання тестових та індивідуальних творчо-пошукових завдань, конспектування лекційного матеріалу та матеріалу до семінарських занять, відвідування та активна участь під час аудиторних занять; якість виконання модульних та ректорських контрольних робіт, характер відповіді під час екзамену.

12. Методичне забезпечення

1. Державний стандарт освіти;
2. Навчальний план для спеціальностей
3. Підручники та навчальні посібники.

Навчально-методичний комплекс з дисципліни, що включає :

- а) конспекти лекцій ;
- б) інструктивно-методичні матеріали для семінарських занять;
- в) варіанти тестових завдань для контрольної перевірки студентів;
- г) варіанти контрольних робіт ;
- д) варіанти питань для самостійного вивчення

13. Рекомендована література

Базова література

Підручники і навчальні посібники

1. Бестужев-Лада И. В. Философия, культура, образование / И. В. Бестужев-Лада // Вопросы философии. – 1999. – № 3.
2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века / Гершунский Б. С. – М. : Совершенство, 1998. – 608 с. – (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций).
3. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / Гессен С. И. ; [отв. ред. и сост. П. В. Алексеев]. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 448 с.
4. Гусейнов А. А. Выражение кризиса и симптомы обновления / А. А. Гусейнов // Вопросы философии. – 1999. – № 3.
5. Гусинский Э. Н. Введение в философию образования / Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова. – М. : Логос, 2001. – 224 с.
6. Канке В. А. Основы философии / Канке В. А. – М., 2003. – 256 с.
7. Карпов А. О. Принципы научного образования / А. О. Карпов // Вопросы философии. – 2004. – № 11.

8. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Кремень В. Г. – К., 2005. – 250 с.
9. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / Кремень В. Г. – К., 2007. – 350 с.
10. Кудин В. А. Образование в судьбах народов / Кудин В. А. – К., 2006. – 256 с.
11. Куринський В. О. Самоосвітні роздуми / Куринський В. О. – К., 1991. – 356 с.
12. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти / Лутай В. С. – К., 1996. – 250 с.
13. Михайлов Ф. Т. Философия образования: её реальность и перспективы / Ф. Т. Михайлов // Вопросы философии. – 1999. – № 8.
14. Роджерс К. Р. Становление человека / Роджерс К. Р. – М., 1994. – 456 с.
15. Розин В. М. Философия образования : учеб. пособ. / В. М. Розин, С. К. Булдаков. – Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 1999. – 284 с.
16. Стьопин В. С. Проблема аксиологического базиса современного образования / В. С. Стьопин // Вопросы философии. – 1999. – № 3.
17. Філософія виховання : навч. посіб. / [Євдокімов В. І., Єфімець О. П., Култаєва М. Д. та ін.] ; керівник авт. кол. М. Д. Култаєва. – Харків : Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, 2001. – 272 с.
18. Філософські абрисы сучасної освіти : Монографія / [авт. кол. : Предборська І., Вишинська Г., Гайдєнко В., Гамрецька Г. та ін.] ; за заг. ред. І. Предборської. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. – 226 с.
19. Фомичева И. Г. Философия образования: некоторые подходы к проблеме / Фомичева И. Г. – Новосибирск : СО РАН, 2004. – 242 с.
20. Цикін В. О. Синергетика та освіта : нові підходи : Монографія / В. О. Цикін, О. В. Брижаний. – Суми : СумДПУ, 2005. – 276 с.

Головні першоджерела

1. Аристотель. Никомахова этика // Аристотель. Этика. – М., 2002. – 356 с.
2. Бергсон А. Творческая эволюция / Бергсон А. – М., 2001. – 308 с.
3. Гегель Г. Лекции по истории философии / Гегель Г. // Сочинения. – М., 1936. – Т. 9. – 507 с.
4. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество и культура / Кастельс М. ; [пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана]. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
5. Коменский А. Я. Избранные педагогические сочинения / Коменский Я. – М., 1982. – 458 с.
6. Маклюэн М. Галактика Гутенберга : Становление человека печатающего / Маршал Маклюэн ; [пер. с англ. И. О. Тюриной]. – М. : Фонд "Мир", 2005. – 496 с.
7. Овчинников Н. Ф. Знание – болевой нерв философской мысли (к истории концепций знаний от Платона до Поппера) / Н. Ф. Овчинников // Вопросы философии. – 2001. – № 1. – С. 83–113.
8. Павлов С. Ю. Образование как проблема индивидуального самосознания / С. Ю. Павлов // Философские науки. – 2003. – № 2. – С. 81–90.
9. Паск Г. Обучение как процесс создания системы управления / Гордон Паск // Кибернетика и проблемы обучения ; Сб. переводов под ред. А. И. Берга. – М., 1970. – С. 30–45.
10. Пищулин Н. П. Образование как философская проблема / Н. П. Пищулин // Философские науки. – 2005. – № 1. – С. 7–27.
11. Платон, Аристотель. Пандейя : Восхождение к доблести / [сост. и отв. ред. Г. Б. Корнетов]. – М. : УРАО, 2003. – 480 с.
12. Пригожин И. Р. Философия нестабильности / И. Р. Пригожин // Вопросы философии. – 1991. – № 6.
13. Поппер К. Нищета историзма / К. Поппер // Вопросы философии. – 1992. – № 9.
14. Шопенгауэр А. Об интересном / Шопенгауэр А. – М. : Наука, 1997. – 457 с.

15. Хакен Г. Информация и самоорганизация. Макроскопический поход к сложным системам / Хакен Г. – М., 1991. – 450 с.
16. Фрейре П. Педагогіка пригноблених / Пауло Фрейре ; [пер. з англ. О. Дем'янчук]. – К. : Юніверс, 2003. – 168 с.
17. Фрейре П. Формування критичної свідомості / Пауло Фрейре ; [пер. з англ. О. Дем'янчук]. – К. : Юніверс, 2003. – 176 с.
18. Эйнштейн М. К философии возможного. Введение в посткритическую эпоху / М. К. Эйнштейн // Вопросы философии. – 1999. – № 26.
19. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное / Юнг К. Г. – СПб., 1997. – 350 с.

Допоміжна література

1. Абасов З. А. Традиционное и инновационное в современном российском образовании / З. А. Абасов // Философские науки. – 2005. – № 9. – С. 101–114.
2. Абрамов Ю. Ф. Картина мира и информация / Абрамов Ю. Ф. – Иркутск : Иркут. ун-т, 1988. – 192 с. – (Философские очерки).
3. Алексеева И. Ю. Человеческое знание и его компьютерный образ / Алексеева И. Ю. – М. : Наука, 1992. – 209 с.
4. Аношкина В. Л. Образование. Инновация. Будущее / В. Л. Аношкина, С. В. Резванов. – Ростов-на-Дону : РО ИПК и ПРО, 2001. – 176 с. (Методологические и социокультурные проблемы).
5. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / Кримський С. Б. – К., 2003. – 250 с.
6. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / В. Ф. Паламарчук // Педагогічні інновації в сучасній школі. – К., 1994.
7. Васильєва Т. В. Афіньська школа філософії / Васильєва Т. В. – М., 1985. – 350 с.
8. Ильин В. В. Философия богатства. Человек в мире денег / Ильин В. В. – К., 2005. – 500 с.
9. Тоффлер Е. Футурошок / Тоффлер Е. – М., 1997. – 250 с.
10. Долженко О. В. Очерки по философии образования / Довженко О. В. – М., 1995. – 350 с.
11. Образование в конце XX века (Материалы круглого стола) // Вопросы философии. – 1992. – № 9.
12. Философия образования в перспективе XXI века. – М., 1992. – 450 с.
13. Печчеи А. Человеческие качества / Печчеи А. – М., 1982. – 450 с.
14. Князева Е. Н., Курдюмов С. М. Синергетика как новое мировоззрение: диалог с И. Пригожиным / Е. Н. Князева, С. М. Курдюмов // Вопросы философии. – 1992. – № 12.
15. Давыдов В. В. Проблемы развивающегося обучения / Давыдов В. В. – М., 1988. – 360 с.
16. Миронов В. Б. Век образования / В. Б. Миронов // Человечество на рубеже XXI века. – М., 1990. – 250 с.
17. Саймон Б. Общество и образование / Саймон Б. – М., 1989. – 260 с.
18. Савицкий И. О философии глобального образования / И. О. Савицкий // Философия образования для XXI века. – М., 1992. – 250 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Матеріали з WEB – сторінки кафедри філософських наук
<http://el.mdu.edu.ua:8889/2fp/2fp4/>
2. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди
<http://www.filosof.com.ua/index.htm>
3. Інститут філософії РАН
<http://www.iph.ras.ru/>
4. Електронні книги по філософії
<http://www.lib.ru/FILOSOF/>